

2. Hvem er jeg?

Hvordan skal vi beskrive oss mennesker? Vi er sterke nok til å komme oss til Månen.

Samtidig er vi så svake at et sårende ord kan holde oss våkne hele natten. Noen har brukt livet sitt på å redde millioner fra sult, sykdom og død. Andre har brukt sin posisjon og makt til å ta livet av minst like mange millioner. Vi kan gi hverandre kjærighet og varme. Vi kan også fryse hverandre ut.

Vi er altså både sterke og svake, gode og onde. Mange vil hevde at Bibelen har et negativt menneskesyn. Jeg tror ikke det er sant. Jeg tror den har det mest positive menneskesynet som er på markedet i dag! Den sier at alle mennesker er skapt i Guds bilde, uansett alder, kjønn, rase, nasjonalitet, religion og fysiske og psykiske ressurser. Ingen av oss er bare et nummer i rekken, en ubetydelighet i det store universet, en høytstående apekatt eller en innviklet datamaskin. Vi er mye, mye mer.

Mennesket er skapt i Guds bilde

Sammenlignet med Gud som er så stor og universet som er så uendelig, er vi veldig små – nærmest som støv å regne. Likevel har Gud gjort oss til noe stort og betydningsfullt. Han har skapt oss i sitt bilde. Vi er skapt til å ha personlig kontakt med Gud. Han, som selv er en person, har også skapt oss til å være personer. Han ønsker å ha kontakt med oss, få oss i tale, elske oss og sørge for oss. Så har han skapt oss slik at vi kan ha kontakt med hverandre, snakke sammen, elske hverandre og ha omsorg for hverandre. Vi er skapt til fellesskap med Gud og med hverandre.

Vi er skapt med ansvar.

Dyr har ikke ansvar. Ikke datamaskiner heller. Men vi mennesker er skapt til å ha ansvar både overfor Gud, våre medmennesker og skaperverket. Vi er skapt til å ha Gud over oss og være hans ansvarlige medarbeidere. Han er vår Herre, og vi er hans tjenere. Egentlig kan vi ikke velge om vi vil være tjenere eller ikke. Vi er skapt til det. Men vi kan velge om vi vil være lydige eller ulydige tjenere. Alle mennesker er våre likemenn. De er på samme nivå som oss, og de har samme verdi som oss. Du og jeg har ansvar for at vår neste får hjelp og støtte både fysisk, psykisk, sosialt og åndelig. Skaperverket er under oss. Vi har ansvar for å forvalte det og ta vare på det. Ikke til å forbruke det slik vi har gjort. Apropos skaperverket: Husker du

eventyret om gåsa som la gullegg? Hver dag la gåsa et egg av purt gull til glede for sine eiere. Så var det noen som fikk den glupe ideen at de skulle slakte gåsa og finne alt gullet på en gang. Det gikk som det måtte gå. Eventyret som ble til lenge før vi begynte å tenke på drivhuseffekt og hull i ozonlaget, skildrer på skremmende måte både vår dumhet og grådighet. Når vi vet at vi er skapt i Guds bilde, kan vi ha et trygt forhold til oss selv, se oss selv i øynene og ikke plages av unødig selvforakt.

Vi er skapt med kreativitet.

I forrige kapittel beskrev vi verden og universet. Universet er ikke et lukket system der alt kan forklares bare ut fra naturlover eller arv og miljø. Gud kan gripe inn - i naturen, i historien og i det enkelte menneskets liv. Gud har skapt oss slik at vi også kan gripe inn – om enn ikke i samme grad som han. Arv og miljø er viktige faktorer i livet vårt. Likevel er vi ikke bare et produkt av arv og miljø. Vi kan både tenke og handle annerledes enn dem vi har rundt oss. En vanskelig barndom bestemmer ikke nødvendigvis hvordan vi utvikler oss videre. Vi behøver ikke se på oss selv som hjelpeløse offer selv om vi rammes av mye vondt og vanskelig. Vi kan gjøre noe for å redde skaperverket, fremme rettferdighet og fred og sørge for at vår neste får en hjelpende hånd.

Det er Gud som er Skaperen, Creator, men stor ”S” og ”C”. Da han skapte oss i sitt bilde, gav han oss slike skaperevner, eller det vi kan kalle kreativitet. Gud kan riktignok skape av ingenting, og det kan ikke vi. Vi må nøye oss med å skape av den materien og de mulighetene som Gud har lagt foran oss. Men kreative er vi alle sammen. Gud hadde tenkt at vi skulle bruke denne kreativiteten til noe godt og rikt. Dessverre har vi alt for ofte brukt den til noe ondt.

Vi er skapt med fri vilje til å ta selvstendige valg.

Gud har ikke gjort oss til roboter eller marionetter som helt og holdent styres utenfra. Han har gjort oss til vesener som kan velge selv. Vi behøver ikke la oss styre verken av driftene våre, miljøet rundt oss eller autoriteter vi ikke har lyst til å gi vår tilslutning til. Vi kan, som sagt, til og med velge om vi vil være lydige eller ulydige mot vår skaper. Din frihet er så verdifull for han at han er villig til å risikere at du velger feil. Det at vi har fått ansvar og det at vi kan velge, henger nøye sammen. Når vi har lyst til å flykte fra ansvaret, er det lett å unnskyldte oss med at vi ikke hadde noe valg. Men da gjør vi oss selv til noe mye mindre enn det Gud har skapt oss til. Og nå noe veldig viktig: Den dagen jeg kan innrømme at jeg har valgt feil og handlet galt, da tar jeg friheten i bruk igjen. Skyldfølelse er menneskets adelsmerke.

Maktmennesker og psykopater har ikke skyldfølelse. Det er faktisk et problem. Det å innrømme at jeg har gjort noe galt, er første skritt på veien mot å gjøre noe godt igjen. Bibelen lærer oss at den frie vilje har viktige begrensninger. Vi kan ikke på egen hånd velge om vi vil bli frelst. Her er vi helt avhengig av at Gud tar et initiativ, kaller på oss og skaper tro. Det kommer vi tilbake til i flere sammenhenger utover.

Et menneske er aldri bare et null.

Gud har skapt det til noe mye mer. Gud har gitt oss muligheter til å ta utfordringer, overvinne hindringer, gjøre store og gode ting, og leve slik at vår neste får det bedre.

Det hadde ikke vært noe problem om Hitler bare var et null. Da hadde han ikke fått utrettet så mye. Problemet var at han brukte alle de evnene og ressursene Gud hadde gitt ham til å ødelegge i stedet for å bygge opp. Vi er ikke nuller! Ikke betrakt deg selv som et null, og la være å se på andre som nuller. Bibelens menneskesyn gir oss ingen grunn til selvforakt og lavt selvbilde. Det gir verken grunnlag for hovmod eller mismot. Derimot har vi all grunn til syndserkjennelse når vi ser at vi stadig flykter fra ansvaret Gud har gitt oss og gjør oss selv til noe mye mindre enn det Gud har skapt oss til. Syndserkjennelse er sunt. Selvforakt er alltid usunt.

Ydmykhet er noe helt annet enn å gjøre seg selv til ett null. Den ydmyke vet at han både er skapt i Guds bilde og et resultat av syndefallet. Han kan bekjenne begge deler. Den ydmyke kjenner sine begrensninger. Han innrømmer både sine sterke og svake sider, sine positive og negative trekk. Den ydmyke tror ikke at han klarer seg alene. Han vet at han hver dag er avhengig av både Gud og medmennesker. Den ydmyke vet at alt han har - enten det er gode evner, jordisk gods, god helse eller nådegaver - det har han fordi Gud har gitt det. Alt det han har, har vi fått som gave. Han har ingen grunn til selv å ta æren for det. Men han må ikke bagatellisere det heller. Gud gir oss aldri noe som bare er skrap. Den ydmyke hjelper andre fram og gjør ikke seg selv uunnværlig. Han er villig til selv å gå til siden slik at andre kan bli oppmuntret til å bruke de evner og nådegaver de har fått. Det at vi er skapt i Guds bilde, betyr altså at vi er skapt til å ha personlig kontakt med ham, være hans ansvarlige medarbeidere, ta selvstendige valg, bruke den kreativiteten han har gitt oss og vite at vi er verdifulle mennesker og langt fra nuller.

Mennesket er en aktiv synder

Det virker så gammelmodig å snakke om synd. Mange synes det ordet burde være utgått på dato.

Men om vi slutter å bruke ordet, er realiteten der like fullt. Som regel er det synd som er omtalt både på avisenes førstesider og i nyhetssendingenes hovedoppdrag. Det er ingen tvil om at vi gjør livet surt og vanskelig for hverandre, sårer og skader hverandre. Det er ting som tyder på at det blir mer og mer vold. Det er steder en bør holde seg borte fra etter mørkets frambrudd, og steder der det er farlig nok på dagtid. Vi trenger sterkere låser, tykkere dører og flere alarmer. Vi blir sviktet og lurte, og kan til og med risikere at noen stjeler identiteten vår. Mord er ikke en sjeldenhet. Vi blir både fysisk og psykisk syke av smerter andre påfører oss. Både aviser og nyhetsformidlere ser ut til å være enige om at det ikke skal være slik. De har helt rett. Det er ikke slik det skal være. Det er bare fordi vi er skapt til noe stort og har ansvar, det er meningsfylt å snakke om synd og skyld. Ansvar er noe vi roser oss av. En jobb med mye ansvar, gir som regel høyere lønn også. Desto verre om jeg ikke er mitt ansvar bevisst. Dyr og datamaskiner har ikke ansvar. Roboter og marionetter har det heller ikke. Dersom jeg var et null, ville det også være dumt å snakke om ansvar – og like dumt å snakke om skyld. Men Gud har altså gjort meg ansvarlig. Det er derfor jeg kan synde. Som før sagt: Vi er skapt til ha Gud over oss som Herre, vår neste på samme nivå som oss som vår likemann vi har ansvar for, og skaperverket under oss som noe vi skal forvalte. Dette er det beste utgangspunktet for å skjønne hva synd egentlig er. Det er at vi ødelegger kontakten med Gud, skader og sårer vår neste og ødelegger skaperverket. Synd er at vi nekter å ha Gud over oss som vår Herre. Vi vil i stedet være våre egne herrer og styre våre liv akkurat som vi selv vil. Det er dette som er den store grunnsynden. I stedet for å være avhengige av Gud, blir vi avhengige av penger, materielle goder, makt, anseelse, nytelse eller hva det nå måtte være. Det er typisk at den dagen vi ikke lar Gud ha makten over oss, er det noe annet som tar makten. Synd er at vi i stedet for å ta ansvar for andre mennesker og gjøre godt mot dem, blir vi likegyldige mot dem, forakter dem, sårer dem eller direkte skader dem. Verdenshistoriens første morder, Kain, er kjent for spørsmålet ”Skal jeg være min brors vokter?”, eller ”Skal jeg passe på min bror?”, som det står i de nyeste bibeloversettelsene. Svaret er at Kain faktisk skulle ha passet på sin bror og gjort vel mot ham.

Før vi vet ordet av det har vi delt menneskene inn i dem som er over oss og dem som er under oss. Dem som er over oss er vi redde for og prøver å smiske for. Dem som er under oss har vi lett for å forakte eller utnytte. Det trygge selvbildet ødelegges av synden. Synd er det at vi i

stedet for å forvalte skaperverket, ensidig har vært opptatt av bare å forbruke det. Vi lever ikke lenger av det slik en bonde i gamle dager levde av jorden han hadde fått. Vi bruker det opp. Synden ødelegger også forholdet til oss selv. Usikkerhet og selvforakt blir resultatet. Vi sammenligner oss hele tiden med andre i stedet for å trives som dem Gud har skapt oss til å være. Synd er først og fremst det at vi ikke vil leve etter Guds bud. Synd er tanker ord og gjerninger som er imot Guds vilje og skader vår neste, oss selv og skaperverket. Vi gjør som regel noen enkeltsynder hver dag. Ganske mange forresten. Det er i seg selv ille nok.

Men synd er noe mer enn enkelthandlinger. Den er en makt som binder, og vi sitter fast i den. Har jeg kommet med en løgn, må jeg som regel produsere flere løgner for at den første ikke skal bli avslørt. Er jeg vant til å baktale og kritisere andre, vet jeg etter hvert ikke helt hva jeg skal snakke om dersom jeg ikke får lov til å kritisere og baktale. Synd er som narkotika. Vi blir avhengige. Vi blir slaver av den. Verken konemishandleren, rusmisbrukeren eller baktaleren klarer enkelt å greitt å legge om stilen.

Av og til opplever vi hvor bundet vi er av andre mennesker. Vi er livredde for å være annerledes eller for å gå mot strømmen. Vi vil helst gjøre som folk flest. (Bibelen kaller det å bli preget av "verden".) Andre mennesker har stor makt over oss – på godt, men også på ondt. Bak alt dette står Den onde selv, Djevelen. Det er interessant at vårt ord "frelse" opprinnelig betydde "fri hals". Det var det en slave fikk når jernringen han hadde om halsen ble fjernet slik at han ikke kunne bindes lenger. Vi trenger å bli satt fri både var våre egne syndige lyster, fra menneskefrykten som binder oss og fra Den onde selv. Synden har til og med preget viljen vår. Det er noe i oss som rett og slett ønsker å synde. Jeg vet at det jeg skal til å si, kommer til å såre deg - og så gjør jeg det likevel. Jeg vet at det jeg skal til å gjøre, er etisk uforsvarlig – og så gjør jeg det likevel.

Synden er ikke bare noe som sniker seg innpå oss bakfra og overmannet oss i et ubevoktet øyeblikk. Vi ønsker den ofte hjertelig velkommen og går frivillig inn i den. Jeg har verken lyst til å være med og redde kloden fra global oppvarming (i alle fall ikke dersom det skal gå ut over mine daglige rutiner) eller slutte å baktale. Jeg vil helst være den jeg er nå og fortsette å gjøre det jeg gjør nå. I alle fall er det en del av meg som alltid vil dette. Det ser ikke ut til å være noen grenser for hvor langt vi kan gå når det gjelder å synde. Agatha Christie har i sine kriminalromaner tegnet en skarpsindig dame, Jane Marple, som løser de fleste mordmysterier. Miss Marple er overbevist om at alle mennesker kan begå et mord dersom de bare er i en tilstrekkelig presset situasjon. Jeg tror Miss Marple har rett. Det er ingen grunn til å undervurdere ondskapsen i oss. Vi er i stand til det meste. William Goldings bok "Fluenes

herre” skildrer grotesk hva som skjer i flokken når et guttekor strander på en øde øy og må klare seg selv.

Jan Guillous bok ”Ondskan” skildrer skrekken en kan oppleve på en internatskole. Det er skremmende lesning.

To ting samtidig

Bibelen gir oss altså et godt grunnlag for en trygg selvfølelse. Ingen behøver å se på seg selv som et null eller en ubetydelighet. Alle mennesker er verdifulle for Gud, og ingen behøver å føle seg mindreverdige i forhold til andre mennesker. Vi kan trygt oppmuntre hverandre til å ta ansvar, foreta valg, og tro at vi kan utrette noe for vår neste og samfunnet. Gud har skapt oss alle til noe stort. Hvor verdifulle vi er i Guds øyne, demonstreres aller sterkest ved at Gud gav sin egen Sønn. Det kommer vi tilbake til i neste kapittel. Samtidig er vi syndere. Vi har brutt kontakten med Gud, gjort opprør mot ham og insistert på å være våre egne herrer. Vi har såret og skadet våre medmennesker - eller møtt dem med en kald skulder. Vi har langt på vei ødelagt skaperverket. Bibelen gir oss ingen grunn til selvforakt. Men den gir oss all grunn til syndserkjennelse. Bibelen gjør det klart at synden egentlig er vårt aller største problem. Det var for å gjøre noe med dette problemet Gud sendte sin egen Sønn til verden..